

DEZVOLTAREA DURABILĂ A HABITATULUI MONTAN*

Autor: conf. univ. dr. Gheorghe Ionașcu

1.- Dezvoltarea durabilă – un deziderat al secolului XXI

Dezvoltarea durabilă reprezintă drumul de viitor al omenirii, în măsură să asigure protecția mediului și o șansă reală pentru generațiile viitoare. Summit-ul pentru dezvoltare durabilă de la Johannesburg, din septembrie 2002 a lansat și un Plan concret de implementare, bazat pe Principiile de la Rio de Janeiro- 1992, în special *principiul responsabilităților comune, dar diferențiate* și asigurând integrarea celor trei componente interdependente ale dezvoltării durabile: dezvoltarea economică, dezvoltarea socială și protecția mediului. Capitolul 40 al Planului referă la zona montană, astfel:

Ecosistemele montane asigură mijloace de trai și include resurse semnificative de apă, diversitate biologică unică de floră și faună cu specii fragile, expuse efectelor adverse ale schimbărilor climatice, necesitând o protecție specială. Sunt necesare acțiuni pentru:

- a) *a dezvolta și promova programe și politici care să integreze componentele ecologice, economice și sociale ale dezvoltării montane durabile, consolidând cooperarea internațională prin efecte pozitive de eradicare a sărăciei, în special în țările în tranziție;*
- b) *a implementa programe de stopare a despăduririlor, degradării solului, pierderii biodiversității, devierii cursurilor de apă și retragerii ghețarilor, după caz;*
- c) *a dezvolta și implementa politici și programe, inclusiv prin investiții publice și private, care să ajute la eliminarea inegalităților cu care se confruntă comunitățile montane;*
- d) *a implementa programe diversificate și economii montane tradiționale, mijloace de trai viabile, sisteme de producție la scară mică, cu programe specifice și acces ușor pe piața internă și externă, planificare comunicații și transport, respectând specificul montan;*
- e) *a promova participarea și implicarea comunităților montane la decizii care-i privesc și a integra cunoștințele locale, moștenirea și valorile comunitare în inițiativa de dezvoltare;*
- f) *a mobiliza sprijinul național și internațional pentru cercetare aplicată și consolidarea capacității, a asigura asistența tehnică și financiară pentru implementarea eficientă a dezvoltării durabile a ecosistemelor montane în țările aflate în curs de dezvoltare și în tranziție, precum și a se aborda problema sărăciei populației montane prin planuri concrete, proiecte și programe, beneficiind de sprijinul acționarilor.*

România are șansa să sară o etapă, scurtând drumul ei către progres, civilizație și o viață mai bună, către o integrare europeană specifică, cu prinosul, etnosul și etosul ei original, cu fruntea sus, numai dacă își va asuma cu curaj programe de anvergură, capabile să mobilizeze energiile și resursele naționale, să atragă cooperarea și sprijinul internațional și european.

Acest material este prezentat pe site-ul www.encyclopedia-economica.ro și este destinat coautorului/coautorilor și contributorului/contributorilor, celor care lucrează la elaborarea enciclopediei, inclusiv pentru participarea la dezbaterile organizate pe marginea lor. Utilizarea acestora pentru alte scopuri este permisă numai cu acordul scris al autorilor.

Trecerea hotărâtă la dezvoltarea durabilă, începând cu un program pentru câteva zone pilot, în principalii masivi muntoși din Carpații României, capabile să-l asimileze, reprezintă o oportunitate care trebuie să facă obiectul unei voințe politice exprimate. Avem resurse umane și materiale pentru lansarea unor astfel de programe.

2.-Amenajarea teritoriului–instrument strategic de dezvoltare montană durabilă

Dezvoltarea spațială este parte integrantă a procesului de integrare europeană a României. Seria de programe INTERREG I, II și III, au urmărit dezvoltarea spațială transnațională. Din păcate, nici un proiect nu a fost axat efectiv pentru dezvoltarea zonelor montane din Europa, sau din Europa de Est, unde această cerință era și mai necesară. Ar fi poate momentul ca să solicităm includerea unui astfel de *Program de dezvoltare montană durabilă în Carpați, împreună cu Ucraina, Slovacia, Polonia și Cehia*, prin conlucrare și cu organizații neguvernamentale, ca ROMONTANA și EUROMONTANA.

Consider ca autoritatea publică centrală de amenajarea teritoriului ar putea pilota și asista realizarea unor planuri de dezvoltare spațială, economică, socială și culturală de amenajare a teritoriului montan, pe masivi distincți, așa cum a fost inițiat și condus, în urma cu câțiva ani proiectul pilot de amenajare a teritoriului zonal pentru Masivul Apuseni, pe baza căruia moșii au reobținut, prin hotărâre de guvern unele drepturi pierdute. Aceste planuri ar asigura armonizarea politicilor sectoriale de dezvoltare a economiei, a turismului, de stabilizare a populației locale, prin valorificare complexă a tuturor resurselor montane, ierarhizând și prioritizând investițiile și lucrările publice necesare, cu termene și responsabilități și integrând concomitent și măsurile necesare pentru protecția mediului și a patrimoniului natural și cultural, reconstrucție ecologică etc., putând fi aprobate de guvern, care să prevadă măsuri concrete, fonduri și alte mijloace. Realizarea în câțiva ani a acestor planuri regionale de dezvoltare va permite o viziune de ansamblu asupra întregului proces complex de dezvoltare, astfel încât toate intervențiile, lucrările și investițiile realizabile să se integreze într-o viziune globală, intercorelată de dezvoltare, coordonându-se armonizarea interesului public cu cel privat, corelarea diverselor programe prezente deja în mediul montan, cum ar fi: Phare, Sapard, ISPA, dar și prin atragerea altora, cum ar fi PNUD, USAID, JICA etc. Geografii ar putea sprijini realizarea acestor planuri de dezvoltare

Obiectivele fundamentale ale amenajării teritoriului, înscrise în *Carta Europeană a Amenajării Teritoriului*, adoptată în 1984 la Strasbourg sunt următoarele:

- *Dezvoltarea socio- economică echilibrată a tuturor zonelor și regiunilor, ținând sub control zonele urbane, cu evoluție rapidă, urmărind un nou avânt al regiunilor în declin;*

Acest material este prezentat pe site-ul www.encyclopedia-economica.ro și este destinat coautorului/coautorilor și contributorului/contributorilor, celor care lucrează la elaborarea enciclopediei, inclusiv pentru participarea la dezbaterile organizate pe marginea lor. Utilizarea acestora pentru alte scopuri este permisă numai cu acordul scris al autorilor.

- *Ameliorarea calității vieții*, amenajarea teritoriului și localităților favorizând îmbunătățirea cadrului de viață, de muncă, cultură, relații, bunăstare, echipare, etc.;
- *Gestionarea responsabilă a resurselor și protecția mediului* (inclusiv a patrimoniului natural și construit din zonele protejate);
- *Utilizarea rațională a teritoriului*, pe zone funcționale.

Dintre obiectivele particulare înscrise în aceeași Cartă menționez în mod special dezvoltarea zonelor montane, cărora, se recomandă să li se asigure o atenție deosebită, datorită handicapurilor naturale și sociale, pe care le suportă dintotdeauna cu stoicism.

Condiția principală pentru asigurarea în timp util a planurilor spațiale de dezvoltare și amenajare a teritoriului zonelor montane este asigurarea resurselor financiare prin Ministerul Educației și Cercetării, în cadrul unui program special de cercetare pentru zona montană. În acest sens, Agenția Națională a Zonei Montane trebuie să facă, în mod documentat, solicitarea necesară. Aceste planuri vor defini în prealabil și delimitarea complexă, pe entități administrative și pe localități, a zonelor montane și alpine, după criteriile științifice europene, care să permită acordarea unor facilități speciale, suplimentare pentru dezvoltare, în primul rând locuitorilor care trăiesc efectiv în aceste zone, în sate și care au nevoie de acest sprijin logistic, din partea organismelor comunitare naționale și europene.

Multe guverne, deși proclamă dezvoltarea durabilă, consumă miliarde de dolari pentru creștere economică nesustenabilă, subminându-și astfel propriile popoare.

Dacă numai o parte din subsidii ar fi direcționate pentru sprijinirea oamenilor care încearcă să-și construiască comunități durabile, s-ar face pasul necesar de la declarații de intenție la măsuri efective, care pot să implementeze principiile dezvoltării durabile. Față de această realitate, propun lansarea unei inițiative naționale pentru constituirea unei **rețele naționale de sate ecologice montane**, care să conserve tradiția, cultura, mediul și resursele, asigurând o calitate superioară a vieții în zona montană. Problema este desigur de anvergură națională, dar merită a fi abordată.

Ar putea constitui încă o inițiativă concretă de dezvoltare durabilă a comunităților montane, lansată de Forumul Montan din România, care necesită măsuri practice care să ne conducă orientat - undeva mai sus și ceva mai repede pe spirala dezvoltării și progresului, cel puțin în aceste zone montane.

3.- Gospodăria montană de tip integrat – nucleu economic de bază al satului montan. Satul are ca nucleu economic de bază - gospodăria țărănească de tip integrat, incinta cuprinzând funcțiunile necesare pentru locuire, producție, creșterea animalelor, spații de depozitare produse agroalimentare, etc. În gospodărie se locuiește, se odihnește, se lucrează. Prosperitatea gospodăriilor

Acest material este prezentat pe site-ul www.encyclopedia-economica.ro și este destinat coautorului/coautorilor și contributorului/contributorilor, celor care lucrează la elaborarea enciclopediei, inclusiv pentru participarea la dezbaterile organizate pe marginea lor. Utilizarea acestora pentru alte scopuri este permisă numai cu acordul scris al autorilor.

țărănești determină prosperitatea satului. Nu poate exista un sat bogat, fără gospodării bogate. În gospodărie, familia are cam tot ce îi este necesar pentru existență. Aici se lucrează, de regulă din noapte până-n noapte.

Toți membrii familiei au sarcini de îndeplinit, de la copii la vârstnici. Copiii sunt educați în spiritul muncii, cu spirit gospodăresc și practic, cu răspundere pentru bunul mers al treburilor casei. Locuința reprezintă elementul principal într-o incintă gospodărească.

Locuința sătească modulează tipologii și caractere arhitecturale disociate pe plan zonal, sau local, care transpar în amplasament (planimetrie, aliniere, tip de incintă), volum, proporție, partiu funcțional, acoperire, materiale de structură și de finisaj, registru cromatic și ornamental. Gospodăriile sunt înecate în verdeață, clădirile fiind integrate armonios în peisaj. Din acest punct de vedere, satul este cu mult mai adecvat mediului decât orașul, respectând capacitatea de suport ecologic.

Locuința are de regulă un spațiu intermediar între interior și exterior, care este prispa, cerdacul, având și o relație directă cu terenul (lotul, parcela, incinta).

Gospodăriile sunt alineate la stradă, înlănțuindu-se într-o succesiune armonioasă, al cărui liant este coerența și coeziunea interesului social al locuitorilor.

Strada constituie un coridor comunitar de comunicare și contact social.

Gospodăria țărănească este o structură integrată, diversele funcțiuni adăpostite fiind compatibile și complementare. Funcție de mărime și complexitate, de spiritul gospodăresc al familiei, fiecare incintă are particularitățile ei distincte, chiar dacă se înscriu în concepții apropiate.

Gospodăriile asigură perpetuarea și conservarea spațiului tradițional sătesc. Peisajul variat, denivelat din zona montană asigură perspective variate și neașteptate la orice pas, ritmuri și cromatică adecvate. Vatra satului cuprinde, de regulă, funcție de teren și de relief, pâlcuri de gospodării de vale, de pantă sau de platou.

Peisajul oferit de așezările montane, în special de satul muntan are valori superioare așezărilor din alte zone de relief. Este unul din motivele fundamentale pentru care așezările montane trebuie să dezvolte în mod coordonat turismul în gospodăria țărănească, agroturismul.

4.- Reabilitarea așezărilor montane – o necesitate.

Reabilitarea constituie procesul prin care unei localități sau zone de locuit i se recuperează valențele fundamentale de locuire, prin renovarea și modernizarea clădirilor, asigurarea utilităților publice și a lucrărilor tehnico- edilitare. Reabilitarea nu constituie neapărat refacerea a tot ceea ce a fost vechi, nefiind identică cu restaurarea, ci doar a ceea ce a fost valoros, cu adăugarea lucrărilor care să asigure plasarea ansamblurilor respective în contemporaneitate, modernizându-le.

Acest material este prezentat pe site-ul www.encyclopedia-economica.ro și este destinat coautorului/coautorilor și contributorului/contributorilor, celor care lucrează la elaborarea enciclopediei, inclusiv pentru participarea la dezbaterile organizate pe marginea lor. Utilizarea acestora pentru alte scopuri este permisă numai cu acordul scris al autorilor.

Cum marea majoritate a așezărilor montane din România sunt constituite, procesul global care va asigura dezvoltarea durabilă a acestora este reabilitarea complexă urbană sau rurală după caz.

Reabilitarea este, prin complexitatea ei, un proces la care trebuie să participe toți, autorități și populație. Pentru localitățile montane, reabilitarea are ca prime obiective:

- ◆ asigurarea condițiilor de locuit, prin asigurarea unei locuințe adecvate pentru fiecare, prin construirea noilor locuințe necesare, precum și reabilitarea celor existente, cu ajutorul creditului;
- ◆ realizarea integrală sau reabilitarea rețelelor tehnico- edilitare (alimentări cu apă, canalizări inclusiv stații de epurare, rețele de alimentare cu energie, drumuri, gaze etc.);
- ◆ adăposturi adecvate pentru creșterea animalelor.

Reabilitarea infrastructurilor construite pentru habitatul montan trebuie să integreze organic – restaurarea monumentelor istorice și a siturilor arheologice din zona montană, pentru ca memoria culturală a comunităților montane să fie revigorată.

Astfel, zestrea culturală a comunităților montane va putea contribui din plin, alături de patrimoniul natural de resurse din cadrul zonelor protejate, la menținerea așezărilor montane în circuitul public de valori, stimulând dezvoltarea turismului, ca activitate economică de bază, creatoare de venit, complementară agriculturii și zootehniei montane.

Locuitorii munteni își pierd sentimentul de inferioritate, văzând că oameni din alte zone și mai ales străinii apreciază patrimoniul zonei lor, vizitându-I și apelând la serviciile lor turistice de pensiune.

Aducând lumea în sat, turismul rural scoate satul în lume.

*** Articol publicat în revista ACADEMICA**